

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ» ім. І. СІКОРСЬКОГО

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ XII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»**

м. Харків, 25 жовтня 2024 р.

**Харків
2024**

УДК 316.05

Л 93

Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету залізничного транспорту (протокол № 8 від 25.10.2024 р.)

Головні редактори:

Панченко С. В., доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, в. о. ректора Українського державного університету залізничного транспорту

Андрущенко В. П., доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Редакційна колегія:

Абаши́н В. О., д-р філос. наук, професор

Вельш Вольфганг, габілітований доктор філософії, професор

Каграманян А. О., канд. техн. наук, доцент

Коростельов Є. М., канд. техн. наук, доцент

Лях В. В., д-р філос. наук, професор

Новіков Б. В., д-р філос. наук, професор

Панченко В. В., канд. техн. наук, доцент

Соломніков І. В., канд. екон. наук, доцент

Толстов І. В., канд. філос. наук, доцент

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали XII Міжнар. наук.- практ. конф. 25 жовтня 2024 р. / відп. за випуск І. В. Толстов. — Харків: УкрДУЗТ, 2024. — 217 с.

УДК 316.05

2. Бродель Ф. Грамматика цивилизации. Москва: Весь мир, 2014. 560 с.
3. Фергюсон Н. Цивілізація. Як захід став успішним. Київ: Наш формат, 2022. 488 с.

*АЛЕКСЄЄНКО А. О., аспірант,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна*

ЖАХ ФІЛОСОФІЇ: ПОШУК ТРАНСГРЕСІЇ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Сьогодні в середовищі науковців не існує єдиної думки щодо процесу глобалізації. Приводом засумніватися в її успішності, а іноді і в самому існуванні такого процесу є спорадичні приходи до влади правих сил, які виступають за ізоляціонізм і культурний консерватизм, а також існування радикально-консервативних теократичних режимів в Азії та по всьому світу. Однак культурні та політичні тенденції змінюються швидко, тоді як економічний курс на глобалізацію виробництва залишається і навіть посилюється протягом останніх десятиліть. Перш за все йдеться про те, що для створення високотехнологічних продуктів потрібна міжнародна кооперація, оскільки будувати весь ланцюг виробництва в одній країні для створення товару фінансово невигідно. Водночас усе більшу роль відіграють і монопольні платформи, такі як Google, Amazon та інші великі компанії, які створюють не просто набір сайтів, а власну екосистему, не розділену культурами, а навпаки, сплавляють усі культури разом, прискорюючи глобалізаційні процеси. Британський соціолог і філософ Нік Срнічек назвав сучасний капіталізм капіталізмом платформ, зазначивши важливість цих наднаціональних екосистем [2].

Злиття культур і глобалізація ведуть до більшої терпимості, яка розширює межі дозволених культурних практик і поняття соціальної норми до «загальнолюдських» (хоча це поняття теж передбачає виключення). Це ускладнює завдання розширення людського досвіду та пізнання, тобто акт трансгресії. Сама трансгресія, за Мішелем Фуко, є елементом розширення пізнання, подолання меж, але також і встановленням існуючих меж, статусу кво, який потрібно визначити, перш ніж подолати [1]. У спробі подолати межі у світі без меж і сказати нове у світі, де все вже сказано до нас, ми бачимо одну з головних проблем як для філософії, так і особистості.

Однією зі спроб пошуку межі та її подолання можна вважати спекулятивну філософію, а точніше тих її представників, які намагаються отримати доступ до Реального не через розсудок, а за допомогою чуттєвого чи екзистенційного досвіду, упорядкованого розумом, але в першу чергу відчутого та пережитого. Одним із таких філософів є Юджин Такер, який вводить словосполучення «Жах філософії». Жах тут розуміють не як страх перед чимось неприємним і огидним, а як екзистенційний жах перед невідомим, принципово непізнаваним. Такер наводить приклад цитати Лавкрафта, який зазначає, що головний і найдавніший страх — це страх перед невідомим [3, с. 12]. Лавкрафт недаремно популярний серед філософів спекулятивного повороту. Якщо його твори бідні на яскраві описи жахів або бруталних сцен, то лише тому, що сама мова погано справляється з описом невідомого. Лавкрафт описує те, чого описати не можна. Зіткнувшись із справжньою реальністю, яка є нелюдською, люди в його творах втрачають розум. Безумство настає через досвід дотику до реального, досвід його переживання, переживання самого радикального акту трансгресії, оскільки божевілля людини визначено буквально через її ненормальність. Проте людина втрачає розум не через жахливий вигляд монстрів, а через те, що ці прибульці та архітектура їхніх міст не вписуються в рамки людських форм сприйняття. Тобто напад божевілля викликає не жорстокість лавкрафтівських богів і їхній лякаючий вигляд, а досвід буття в собі, який людина здобуває через одкровення, отримані від заборонених книг, магів або візиту посланців темних божеств.

У такому контексті жах — це філософська спроба вийти за межі людського та загальноприйнятого, порушити статус кво. Звісно, ми зараз говоримо лише про ті твори, де жах є трансгресивним. Тобто де спочатку встановлено рамки нормальності, що згодом порушені вторгненням ненормального, лякаючого. Отже, у тих творах, де використано відчуття жаху перед невідомим як прийом, розхитуються рамки «загальнолюдського», і ми безпосередньо стикаємося з невідомим і нелюдським.

Головна ідея творів Лавкрафта полягає в тому, що жах виникає з невідомості, а реальне, позбавлене імен, символів і сенсів, настільки ж абсурдне і безумне, як і світ, населений древніми богами. Тож жах — це не просто емоція, викликана певними творами мистецтва, а досвід, який відкриває вікно до нелюдського і здатний підвести нас до самих меж пізнання.

Список використаних джерел

1. Foucault M. Language, counter-memory, practice: Selected essays and interviews. Transl. from the French by Donald F. Bouchard and Sherry Simon. Foucault M. A preface to transgression. Ithaca, New York, 1981. P. 29-52.
2. Srnicek N. Platform Capitalism. Cambridge, UK: Polity Press, 2016. 171 p.

3. Thacker E. Horror of Philosophy. Vol. 1 In the dust of this planet, Winchester UK: Zero books. 2011. 179 p.

*БЕРЕЗНИЙ В. М., старш. викл.,
ДАРАГАН А. В., здобувачка освіти,
Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків, Україна*

ЛЮДИНА І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Від початку свого існування характерною ознакою людства був симбіоз людини та «машини». Спершу це стосувалося фізичного боку нашого буття: створювали різні інструменти праці та знаряддя для охоти, війни: рубило, палицю-копачку, спис, кістяні голки тощо. З часом вони набували різної форми та вигляду і поступово проникали в усі сфери людської діяльності. А сучасний період історії є свідком «інтелектуальних машин», що стають невід'ємною ментальною складовою нашого життя. Технологічний розвиток людства завжди викликав захоплення і побоювання майбутніх змін. Яскравим прикладом противників прогресу був рух луддитів у Великій Британії (кінець XVIII – початок XIX ст.) проти впровадження станків і фабрик [1]. У наші дні все більше занепокоєння викликає створення систем ШІ (штучного інтелекту), яке охоплює всі сфери нашого життя, і виникає логічне запитання, а чи не виникне ситуація, коли люди будуть непотрібні, і всю роботу (фізичну і ментальну) виконуватимуть машини.

Ми сприймаємо реальність як даність, і від неї нам важко відмовитися. Сучасні професії не існували завжди, вони є ознакою розвитку цивілізації на певному етапі. Наприклад, професія «будило», яка полягала в тому, щоб розбудити людей на роботу, виникла під час промислової революції у Великій Британії та Ірландії і проіснувала до середини XX ст. [2]. Тому нам важливо розуміти, чого очікувати в найближчому майбутньому і як до цього бути готовими.

Основний принцип роботи сучасних систем ШІ — збір і аналіз інформації, що вже існує. Завдяки цьому вони формують великі упорядковані бази даних у різних сферах, на яких засновані відповіді при запиті або виконання певної послідовності дій у тій чи іншій ситуації. На сьогодні згадану технологію можна зустріти в багатьох програмах і пристроях: пошуковій системі (Gemini від Гуглу), чат-боті (ChatGPT), автопілоті в автомобілі тощо. Однак поки що сам ШІ не здатний генерувати щось нове без доступу до баз даних, тобто людського досвіду. Відповідно, багато вчених та інженерів висловлюють думку, що задачі, які

Наукове видання

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО,
КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ XII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

25 жовтня 2024 р.

Відповідальність за редагування та достовірність інформації несуть автори робіт.

Відповідальний за випуск Толстов І. В.

Підписано до друку 25.10.2024 р.
Умовн. друк. арк. 13,5. Тираж . Замовлення № .

Художнє оформлення Л.І. Мачулін

Свідоцтво про держреєстрацію: сер. ХК №125 від 24.11.2004

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,

61050, Харків-50, майдан Фейсбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.